زنجیرەی پەروەردە و بانگەواز
(٧٥)

وانە گرنگەکان
بۆ
تێکڕای موسڵمانان

(الدروس المهمة لعامة الأمة)

نووسینی زانا و پێشەوا
عبد العزيز بن عبد الله بن باز رحمه الله

وەرگێڕانی
مامۆستا محمد عبد الرحمن لطيف

پێداچوونەوەی زانا و بانگخواز
مامۆستا عبداللطيف أحمد

لە بڵاوکراوەکانی

ماڵپەڕی بەهەشت

www.ba8.org
malpariba8@yahoo.com

07701517378
عێراق - کوردستان - کەلار

هەمیشە لەگەڵمان بن بۆ بەرهەمی نوێ

کتێبی ژمارە ﴿١٦٣﴾ لە کتێبخانەی ماڵپەڕی بەهەشت

بسم الله الرحمن الرحيم

* پێشەكی دانەر :

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ، وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ، وَصَلَّى اللهُ وَسَلَّمَ عَلَى عَبْدِهِ وَرَسُوْلِهِ نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِـهِ وَأَصْحَابِهِ أَجْمَعِيْنَ .

أَمَّا بَعْدُ :

ئەمە چەند وتەیەكی كورت و پوختە سەبارەت بە روونكردنەوەی ئەوەی كە پێویستە تێكڕای ئوممەت بیزانن لە بارەی ئایینی ئیسلامەوە ، ناوم لێناوە : (الدروس الـمهمة لعامة الأمة / **وانە گرنگەكان بۆ تێكڕای موسڵمانان)*** .

داواكارم لە خوای گەورە سوودی پێبگەیەنێت بە موسڵمانان و لێمی قەبوڵ بكات ، بەڕاستی خوا بەخشندە و میهرەبانە .

عبد العزيز بن عبد الله بن باز

ئەم كتێبەم وەرگێڕا لە نێو مزگەوتی

(الشيخ عبد العزيز بن عبد الله بن باز رحمه الله)

شهر ذي الـحجة / ١٤٣٣ ك / مكة الـمكرمة / العزيزية

---

* لەم ناونیشانە و ناوەڕۆك و شێوازی دارِشتنی كتێبەكەوە دەردەكەوێت كەوا (الشيخ ابن باز رحمه الله) مەبەستی ئەوەیە كە مامۆستایان و بانگخوازان ئەم بابەتە گرنگانە بە دەرس بڵێنەوە بە تێكڕای موسڵمانان .

بەرنامە و پلانی
(وانە گرنگەكان بۆ تێكڕای موسڵمانان)

*** وانەی یەكەم : سورەتی فاتیحە و سورەتە كورتەكان :**

سورەتی فاتیحە و ئەوەی كە دەتوانرێت لە سورەتە كورتەكان لە سورەتی (الزلزلة)وە تاوەكو سورەتی (الناس) بە پێوتنەوە و ڕاستكردنەوەی خوێندنەوە و پێلەبەركردن و شیكردنەوەی و لێكدانەوەی ئەوەی كە لێتێگەیشتنی پێویستە .

*** وانەی دووەم : پایەكانی ئیسلام :**

ڕوونكردنەوەی پێنج پایەكانی ئیسلام ،

وە یەكەمینیان و گەورەترینیان :

شایەتیدانە بەوەی كەوا هیچ پەرستراوێك نییە شایستەی پەرستن بێت جگە لە خوا ، وە بەڕاستی (مُحَمَّد)یش (ﷺ) پێغەمبەری خوایە ،

بە شیكردنەوەی و لێكدانەوەی واتاكانی لەگەڵ ڕوونكردنەوەی مەرجەكانی (لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ) .

وە **واتاكەی** بریتییە لە : (لاَ إِلَــهَ) : ڕەتكردنەوەی هەموو ئەو پەرستراوانەی كە جگە لە خوا دەپەرسترێن ، (إِلاَّ اللَّه) : سەلماندنی پەرستن بۆ خوای تەنها و بێ‌شەریك .

وە **مەرجەكانی** (لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّه)یش بریتین لە :

١ ـ زانیاری بە واتاكەی كە نەزانی ڕەتدەكاتەوە .

٢ ـ وە دڵنیابوون كە گومان ڕەتدەكاتەوە .

٣ ـ وە نیازپاكی كە شیرك و هاوبەشی ڕەتدەكاتەوە .

٤ ـ وە ڕاستگۆیی كە درۆ ڕەتدەكاتەوە .

٥ ـ وە خۆشەویستی كە ڕق لێبوون ڕەتدەكاتەوە .

٦ ـ وە پابەندبوون كە وازلێهێنان ڕەتدەكاتەوە .

٧ ـ وە وەرگرتن كە ڕەتكردنەوە ڕەتدەكاتەوە .

٨ ـ وە بێباوەڕبوون بەوەی كە جگە لە خوا دەپەرسترێت .

وه هەموو ئەم مەرجانه لەم دوو بەیتەدا كۆكراونەتەوه :

عِلْمٌ يَقِينٌ وإخلاصٌ وصِدقُكَ مَعَ   محبَّةٍ وانقيادٍ والقبولِ لها
وَزِيدَ ثامنها الكُفرانُ مِنْكَ بِمَا   سِوى الإلهِ من الأَوثانِ قَدْ أُلِّها

لەگەڵ ڕوونكردنەوەی شایەتیدان بەوەی كەوا (مُحَمَّد ﷺ) پێغەمبەری خوایه و **خواستراوەكانی** ـ كه بریتین له ـ :

ـ بەڕاستخستنەوەی لەوەی كه هەواڵی پێداوه .

ـ وه گوێڕایەڵی كردنی لەوەی كه فەرمانی پێكردووه .

ـ وه دووركەوتنەوه لەوەی كه قەدەغەی كردووه و ڕێگری لێكردووه .

ـ وه خوا نەپەرسترێت مەگەر تەنها بەو شەریعەتە نەبێت كه ئەو هێناویێتی .

ئەنجا باقی پێنج پایەكانی تری ئیسلام ڕوونبكاتەوه بۆ فێرخوازان كه بریتین له : نوێژ و زەكات و ڕۆژووی رەمەزان و حەج كردنی ماڵی حورمەتگیراوی خوای گەوره بۆ هەركەسێك له توانایدا هەبێت بیكات .

* وانەی سێیەم : پایەكانی ئیمان :

پایەكانی ئیمان شەشن كه ئەمانەن : باوەڕ بێنیت به خوا و فریشتەكانی و كتێبەكانی و پێغەمبەرەكانی و ڕۆژی دوایی ، وه باوەڕ بێنیت به قەدەر خێر و شەڕی كه له لایەن خوای گەورەوەیه .

* وانەی چوارەم : بەشەكانی یەكخواپەرستی و بەشەكانی شیرك :

ڕوونكردنەوەی بەشەكانی یەكخواپەرستی (أقسام التوحيد) كه سیانه :

١ ـ یەكتاكردنەوەی خوا له پەرستراویێتیدا (توحيد الألوهية) .

٢ ـ یەكتاكردنەوەی خوا له پەروەردگاریێتیدا (توحيد الربوبية) .

٣ ـ یەكتاكردنەوەی خوا له ناو و صیفەتەكانیدا (توحيد الأسماء والصفات) .

*** یەكتاكردنەوەی خوا له پەروەردگاریێتیدا** (توحيد الربوبية) :

بریتی‌یه له باوەڕهێنان بەوەی كه خوای پاك و بێكەموكوڕی بەدیهێنەری هەموو شتەكانه ، وه

هەڵسوڕێنەر و بەڕێوەبەری هەموو شتەكانە ، وە هیچ شەریكی نییە لەوانەدا .

*** یەكتاكردنەوەی خوا لە پەرستراوێتیدا** (توحيد الألوهية) :

بریتییە لە باوەڕهێنان بەوەی كە خوای پاك و بێكەموكوڕی تەنها ئەو پەرستراوە بە حەق بە بێ شەریك لەوەدا ، ئەوەش واتای (لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّــه)یە ، چونكە واتاكەی بریتییە لەوەی كە : هیچ پەرستراوێك نییە شایستەی پەرستن بێت جگە لە خوا ، بۆیە پێویستە هەموو پەرستشەكان لە نوێژ و ڕۆژوو و جگە لەمانەش بە پاك و پوختیەوە تەنها بۆ خوا ئەنجامبدرێن .

*** یەكتاكردنەوەی خوا لە ناو و صیفتەكانیدا** (توحيد الأسماء والصفات) : بریتییە لە باوەڕهێنان بە هەموو ئەو ناو و سیفەتانەی خوای گەورە كە لە قورئانی پیرۆز و فەرموودە صەحیحەكاندا هاتوون ، وە سەلماندنیان بۆ خوا بە تەنها بەو شێوازەی كە شیاوە بۆ خوای پاك و بێكەموكوڕی بە بێ گۆڕین (تَحريف) و پەكخستن (تعطيل) و چۆنێتی بۆ دانان (تكييف) و نموونە بۆ هێنانەوە (تَمثيل) ، ئەمەش كردەوەكردنە بە فەرمایشتی خوای پاك و بێكەموكوڕی : ﴿قُلۡ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ١ ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ ٢ لَمۡ يَلِدۡ وَلَمۡ يُولَدۡ ٣ وَلَمۡ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدُۢ ٤﴾ [الإخلاص] .

واتە : بڵێ خوا تاك و تەنهایە ، خوا پێویستی بە هیچ شتێك نییە و هەموو شتێكیش پێویستی بە ئەو هەیە ، كەسی لێنەبووە و لە كەسیش نەبووە ، وە هیچ كەسێكیش هاووێنەی ئەو نییە .

وە فەرمایشتی خوای گەورە : ﴿لَيۡسَ كَمِثۡلِهِۦ شَيۡءٞۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡبَصِيرُ ١١﴾ [الشورى] .

واتە : هیچ شتێك وەكو خوا نییە و خواش بیسەر و بینەرە .

وە هەندێك لە زانایان كردوویانە بە دوو بەشەوە : (**یەكتاكردنەوەی خوا لە ناو و صیفتەكانیدا** / توحيد الأسماء والصفات)ی خستووەتە نێو (**یەكتاكردنەوەی خوا لە پەروەردگارێتیدا** / توحيد الربوبية) ، وە ئەمەش هیچ لاریەكی تێدا نییە چونكە مەبەستەكە لە هەردوو دابەشكردنەكەدا روونە .

وە **بەشەكانی شیرك سیانە :**

١ ــ **شیركی گەورە** (شركٌ أكبر) .

٢ ــ **شیركی بچووك** (شركٌ أصغر) .

٣ ــ **شیركی نادیار و شاراوە** (شركٌ خَفِيٌّ) .

شـیركی گـەورە ئـەوە دەخوازێـت كـە كردەوەكـان هەڵوەشـێنێتەوە و پووچـەڵیان بكاتـەوە ، وە مانەوەی هەتاهەتاییش لە نێو ئاگردا بۆ ئەو كەسەی كە لەسـەری دەمرێـت ، هـەروەكو خـوای پـاك و گەورە فەرموویەتی : ﴿وَلَوْ أَشْرَكُواْ لَحَبِطَ عَنْهُم مَّا كَانُواْ يَعْمَلُونَ ﴿٨٨﴾﴾ [الأنعام] .

واتە : وە ئەگەر شیریك ئەنجامبدەن ئەوا كردەوەكانیان هەڵدەوەشێتەوە .

وە خوای پاك و بێكەموكوڕی فەرموویەتی : ﴿مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَن يَعْمُرُواْ مَسَـٰجِدَ ٱللَّهِ شَـٰهِدِينَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِم بِٱلْكُفْرِ ۚ أُوْلَـٰٓئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَـٰلُهُمْ وَفِى ٱلنَّارِ هُمْ خَـٰلِدُونَ ﴿١٧﴾﴾ [التوبة] .

واتە : بۆ موشریكـەكـان نیيە ماڵەكانـی خوا ئاوەدان بكەنـەوە لە كاتێكدا كە شایەتی كوفریان‌داوە بەسەر خۆیاندا ، ئا ئەوانە كردەوەكانیـان هەڵوەشـێنراوەتەوە و لـە نێو ئاگریشدا بە هەتاهەتایی دەمێننەوە .

وە هەر كەسێكیش لەسەری بمرێت ئەوا هەرگیز خوا لێیخۆش‌نابێت ، وە بەهەشتیشی لـێ حەرام و قەدەغە دەبێت هەروەكو خوای گەورە فـەرمـوویـەتـی : ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِۦ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُ ﴿٤٨﴾﴾ [النساء] .

واتـە : بەڕاسـتی خـوا لـەوە خۆشـنابێت كـە شـەرێكی بـۆ دابنرێـت ، وە لـە خـواrووی ئـەوەوە خۆشدەبێت بۆ هەر كەسێك كە خۆی ویستی لـێی هەبێت .

وە خوای پاك و بێكەموكوڕی فەرموویـەتـی : ﴿إِنَّهُۥ مَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ ٱلْجَنَّةَ وَمَأْوَىٰهُ ٱلنَّارُ ۖ وَمَا لِلظَّـٰلِمِينَ مِنْ أَنصَارٍ ﴿٧٢﴾﴾ [المـائدة] .

واتە : بەڕاستی هەركەسێك شەریك بۆ خوا دابنێـت ئـەوا بـەدڵنیایی خـوا بەهەشـتی لـێ حـەرام و قەدەغە دەكات و جێگای حەوانـەوەی ئـاگری دۆزەخـە ، وە موشـریكەكان هـیچ كەسـێك پـشتیوان و تكاكاریان نییە .

وە **لە جۆرەكـانی شـیركی گـەورە** : دوعـا و پاڕانـەوە لـە مـردوو و بتـەكان و هانـا بـۆ لابردنیـان و نەزركردن و حەیوان سەربڕین بۆیان و هاوشێوەكانی ئەمانەش .

وە **شیركی بچووك** : بریتیـیە لەوەی كە بە دەقەكانی قورئان یان فەرمووده سەلمێنراوە بە شـیرك نـاوبراوە بـەڵام لـە جـۆری شـیركی گـەورە نـیـیـە : وەكـو ریـــا و پێشـچاوی كـردن لـە هەنـدێك لـە كردەوەكاندا ، وە سوێندخواردن بە جگە لە خوا ، وە وتەی : ئەگەر خوا و فلان ویـستیان لــێبێت و هاوشێوەكانی ئەوانە ، لەبەر فەرمایـشتی پێغەمبـەر (ﷺ) : ((أَخْوَفُ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمُ الشِّرْكُ الأَصْغَرُ)) فَسُئِلَ عَنْهُ ، فَقَالَ : ((الرِّيَاءُ))[1].

واتە : ترسناكترین شتێك كە لـێی بترسم لەسەرتان شیركی بچووكە ، پرسـیاری لێكـرا سـەبارەت بەوە ، فەرمووی : ریـــا و پێشچاوی كردنە .

وە لەبەر فەرمایشتی پێغەمبەر (ﷺ) : ((مَنْ حَلَفَ بِشَيْءٍ دُونَ اللَّهِ فَقَدْ أَشْرَكَ))[2].

واتە : هەركەسێك سوێندبخوات بە شتێك جگە لە خوا ئەوا شیركی ئەنجامداوە .

وە پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی : ((مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِ اللَّهِ فَقَدْ كَفَرَ أَوْ أَشْرَكَ))[3].

واتە : هەركەسێك سوێندبخوات بە جگە لە خوا ئەوا كوفری كردووە یان شیركی ئەنجامداوە .

وە لەبەر فەرمایشتی پێغەمبەر (ﷺ) : ((لاَ تَقُولُوا : مَا شَاءَ اللَّهُ وَشَاءَ فُلاَنٌ ، وَلَكِنْ قُولُوا : مَا شَـــاءَ اللَّهُ ثُمَّ شَاءَ فُلاَنٌ))[4].

واتە : مەڵێن : ئەگەر خوا و فـلان ویـستیان لــێبێت ، بـەڵكو بڵـێن : ئەگـەر خـوا و پاشـان فـلان ویستیان لـێبێت .

وە ئـەم جـۆرەی شـیرك هەڵگەڕانـەوە و دەرچـوون و پاشـگەزبوونەوە لـە دیـن نـــاخوازێت ، وە مانەوەی هەتاهەتاییش لە نێو ئاگردا ناخوازێت ، بەڵام یەكخواپەرستی تەواو و پێویست ڕەتدەكاتەوە .

[1] رواه الإمام أحمد والطبرانـــي والبيهقي عن محمود بن لبيد الأنصاري (ﷺ) بإسناد جيد ، ورواه الطبرانـــي بأسانيد جيدة عن محمود بن لبيد عن رافع بن خديج عن النبي (ﷺ) .

[2] رواه الإمام أحمد بإسناد صحيح عن عمر بن الـــخطاب (ﷺ) .

[3] رواه أبو داود والترمذي بإسناد صحيح من حديث ابن عمر (ﷺـــما) .

[4] أخرجه أبو داود بإسناد صحيح عن حذيفة بن اليمان (ﷺ) .

www.ba8.org

وە جۆری سێیەم کە **شیرکی نادیار و شاراوەیە** : بەڵگەکەی بریتیـیە لـە فەرمایشتی پێغەمبەر (ﷺ) : ((أَلاَ أُخْبِرُكُمْ بِمَا هُوَ أَخْوَفُ عَلَيْكُمْ عِنْدِي مِنَ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ ؟ قَالُوا : بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ ، قَالَ : الشِّرْكُ الْخَفِيُّ ، يَقُومَ الرَّجُلُ فَيُصَلِّي فَيُزَيِّنُ صَلاَتَهُ لِمَا يَرَى مِنْ نَظَرِ الرَجُلِ إِلَيْهِ))[٥].

واتە : ئایا هەواڵتان نەدەمێ بەوەی کە بە لامەوە ترسناکترین شتە لەسەرتان لە مەسیحی دەججال ؟ وتیان : بەڵێ ئەی پێغەمبەری خوا ، فەرمووی : شیرکی نادیار و شاراوەیە .. پیاوێك هەڵدەسێت نوێژدەکات و نوێژەکەی دەڕازێنێتەوە لەبەر ئەوەی کە دەبینێت پیاوێکی تر سەیری دەکات .

وە دروستیشە شیرك دابەش بکرێت بەسەر تەنها دوو جۆردا : شیرکی گەورە و بچووك .

بەڵام شیرکی نادیار و شاراوە ئەوا هەردووکیان دەگرێتەوە : لە گەورەکەیاندا بوونی هەیە وەکو شیرکی مونافیق و دووڕووەکان چونکە ئەوان بیروباوەڕە پوچەڵەکانیان دەشارنەوە ، وە ئیسلامەتی دەردەبڕن و ڕادەگەیەنن بە مەبەستی ریـا و پێشچاوی کردن وە لەبەر هەبوونی ترس لەسەر خۆیان .

وە شیرکی نادیار و شاراوە لە شیرکی بچووکیشدا بوونی هەیە وەکو ریـا و پێشچاوی کردن ، هەروەکو لە فەرموودەکەی (محمود بن لبيد الأنصاري) و فەرموودەکەی (أبو سعيد)دا هاتووە کە لە پێشەوە باسکران ، والله ولـي التوفيق .

* وانەی پێنجەم : چاکەکاری (الإحسان) :

پایەی **چاکەکاری** (**الإحسان**) بریتیـیە لەوەی کە : خوا بپەرستیت وەکو ئەوەی کە بیبینیت ، وە ئەگەر تۆ خوا نەبینیت ئەوا ئەو تۆ دەبینێت .

---

[٥] رواه الإمام أحمد في مسنده عن أبـي سعيد الـخدري (ﷺ) .

*** وانەی شەشەم : مەرجەکانی نوێژ** (شروط الصلاة) :

مەرجەکانی نوێژ بریتین له (٩) نـۆ مەرج کە ئەمانەن :

١ ـ موسڵمان بوون .

٢ ـ وە عاقڵ بوون .

٣ ـ وە تەمیزکردن و تێگەیشتن و جیاکردنەوەی شتەکان لە یەکتر .

٤ ـ وە لابردنی بێنوێژی .

٥ ـ وە لابردنی پیسی .

٦ ـ وە داپۆشینی عەورەت .

٧ ـ وە ڕۆیشتنە ناو کاتەوە .

٨ ـ وە ڕووکردنە قیبلە .

٩ ـ وە هەبوونی نییەت .

*** وانەی حەوتەم : پایەکانی نوێژ** (أركان الصلاة) :

پایەکانی نوێژ (١٤) چواردەن کە ئەمانەن :

١ ـ بە پێوە وەستان لەگەڵ هەبوونی توانادا .

٢ ـ وە تەکبیرەی ئیحرام [(الله أكبر)ی دابەستنی نوێژ] .

٣ ـ وە خوێندنی سورەتی فاتیحە .

٤ ـ وە کڕنوش بردن (الركوع) .

٥ ـ وە ڕاستبوونەوەی پاش کڕنوش بردن .

٦ ، ٧ ـ وە سوجدەبردن لەسەر هەر حەوت ئەندامەکە ، وە ڕاستبوونەوەش لـێی .

٨ ـ وە دانیشتنی نێوان هەردوو سوجدەکە .

٩ ـ وە ئارامبوون و لەجووڵەکەوتن لە هەموو کردارەکاندا .

١٠ ـ وە ریزبەندی (الترتيب) لە نێوان هەموو پایەکاندا .

١١ ، ١٢ ـ وە شایەتومانی (تەحیاتی) کۆتایی و دانیشتن بۆی .

١٣ ـ وه سەڵاواتدان لەسەر پێغەمبەر (ﷺ) .

١٤ ـ وه هەردوو سەلامدانەوەکە .

* وانەی هەشتەم : فەرزەکانی نوێژ (واجبات الصلاة) :

فەرزەکانی نوێژ (٨) هەشتن کە ئەمانەن :

١ ـ هەموو (الله أكبر)ەکان جگە لە تەکبیرەی ئیحرام کە رووکنە .

٢ ـ وه وتەی (سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَه) بۆ ئیمام و تاك .

٣ ـ وه وتەی (رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْد) بۆ هەموان .

٤ ـ وه وتەی (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيم) لە کڕنوشدا .

٥ ـ وه وتەی (سُبْحَانَ رَبِّيَ الأَعْلَى) لە سوجدەدا .

٦ ـ وه وتەی (رَبِّ اغْفِرْ لِي) لە نێوان هەردوو سوجدەکەدا .

٧ ، ٨ ـ وه شایەتومانی (تەحیاتی) یەکەم و دانیشتن بۆی .

* وانەی نۆیەم : روونکردنەوەی (شایەتومان / تەحیات) :

روونکردنەوەی شایەتومان ئەوەیە کە بڵێت : ((التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ ، وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ ، السَّلاَمُ عَلَى النَّبِيِّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ ، السَّلاَمُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ ، أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ)) .

ئەنجا سەڵاوات بدات لەسەر پێغەمبەر (ﷺ) و دوعای بەرەکەتی بۆ بکات و بڵێت : ((اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ ، اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ)) .

ئەنجا لە تەحیاتی کۆتاییدا پەنابگرێت بە خوا لە سزای دۆزەخ و لە سزای گۆڕ و لە ئاشووبی ژیان و مردن و لە ئاشووبی مەسیحی دەججال و بڵێت : ((اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ)) .

ئەنجا لە ئەو دوعایانە هەڵدەبژێرێت کە ویستی لێیەتی ، بە تایبەت ئەوانەی کە لە سوننەت و ئاثارەکاندا هاتوون و لەوانەش : ((اللَّهُمَّ أَعِنِّي عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ)) ، ((اللَّهُمَّ إِنِّي

ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمَاً كَثِيراً وَلاَ يَغْفِرُ الذُّنُــوبَ إِلاَّ أَنْتَ ، فَاغْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْــدِكَ وَارْحَمْنِي إِنَّكَ أَنْــتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ)) .

بەڵام لە شایەتومانی (تەحیاتی) یەكەمدا ئەوا لە پـاش هـەردوو شـایەتیدانەكە هەڵدەسـێتەوە بـۆ ركعاتی سێیەم لە نوێژی نیوەڕۆ و عەسر و مەغریب و عیشادا ، وە ئەگـەر سـەڵاواتیش بـدات لەسـەر پێغەمبەر (ﷺ) ئەوا باشترە لەبەر گشتێتی ئەو فەرموودانـەی كـە لـەو بارەیـەوە هـاتوون ، ئـەنجا لـە پاش ئەوە هەڵدەسێتەوە بۆ ركعاتی سێیەم .

* **وانەی دەیەم : سوننەتەكانی نوێژ** (سُنَنُ الصلاة) :

لە سوننەتەكانی نوێژ :

١ ـ زیكر و دوعای سەرەتای دەستپێكردنی نوێژ .

٢ ـ دەستی ڕاست بخرێتە سەر دەستی چەپ و لەسەر سنگ دابنرێت لە كاتی وەستاندا لە پێش و پاش كڕنوش .

٣ ـ بەرزكردنەوەی هەردوو دەست بە یەكخستن و كراوەیەتی پەنجەكان تـا ئاسـتی هـەردوو شـان یان هەردوو گوێ لە كاتی (اللہ أكبر)ی یەكەمدا ، وە لە كاتی كڕنوش بـردن و بەرزبوونـەوەش لـێ ، وە لە كاتی هەستانەوەش لە شایەتومانی (تەحیاتی) یەكەمدا بۆ ڕكعاتی سێیەم .

٤ ـ زیاتر لە یەك جار وتنی تەسبیحاتی كڕنوش و سوجدە بردن .

٥ ـ زیاتر لە وتـەی (رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْد) لـە پـاش هەسـتانەوە لـە كڕنـوش ، وە زیـاتر لـە یـەك جار پاڕانەوە بە داوای لێخۆشبوون لە نێوان هەردوو سوجدەكەدا .

٦ ـ ڕاگرتنی سەر لە ئاست پشتدا لە كڕنوشدا .

٧ ـ بەدوورخستنەوەی هەردوو بازوو لە هەردوو لاكەلەكە ، وە بەدوورخستنەوەی سـك لە هەردوو ڕان ، وە بەدوورخستنەوەی هەردوو ڕان لە هەردوو قاچ لە سوجدەدا .

٨ ـ بەرزكردنەوەی هەردوو قۆڵ لە زەوی لە كاتی سوجدەدا .

٩ ـ دانیشتنی نوێژگەر لەسەر پێی چەپی بە ڕاخراوەیی ، وە چەقاندنی پێی ڕاستی بە زەویدا لە شایەتومانی (تەحیاتی) یەكەم و لە نێوان هەردوو سوجدەكەدا .

١٠ ـ تەوەروك لە شایەتومانی (تەحیاتی) كۆتاییدا لە نوێژە سێ و چوار ركعاتیەكاندا : كە بریتیە لە دانیشتن لەسەر سمتی ، وە پێی چەپی بخاتە ژێر پێی ڕاستی و پێی ڕاستیشی بە زەویدا بچەقێنێت .

١١ ـ ئاماژەكردن بە پەنجەی شایەتومان لە تەحیاتی یەكەم و دوومیشدا لەو كاتەوە كە دادەنیشێت تاوەكو كۆتایی تەحیات ، وە جوڵاندنی لە كاتی دوعا و پاڕانەوەدا .

١٢ ـ سەڵاوات و دوعای بەرەكەت بەسەرداڕژان لەسەر (مُحَمَّد) و (آلِ مُحَمَّد) ، وە لەسەر (إِبْرَاهِيم) و (آلِ إِبْرَاهِيم) لە تەحیاتی یەكەمدا .

١٣ ـ دوعاكردن و پاڕانەوە لە تەحیاتی كۆتاییدا .

١٤ ـ دەربڕینی قورئان خوێندن لە نوێژی بەیانی و نوێژی جومعە و نوێژی هەردوو جەژن و نوێژە بارانەدا ، وە لە دوو ركعاتی یەكەمی هەردوو نوێژی مەغریب و عیشایشدا .

١٥ ـ بە كپ خوێندن و دەرنەبڕینی قورئان خوێندن لە نوێژی نیوەڕۆ و عەسر و لە ركعاتی سێیەمی مەغریب و دوو ركعاتی كۆتایی عیشایشدا .

١٦ ـ خوێندنی قورئان زیاتر لە سورەتی فاتیحە ، لەگەڵ بەئاگابوون لە باقی تری سوننەتەكان لە نوێژدا جگە لە ئەوانەی كە باسمانكردن ، وە لەوانە : زیاتر لە وتەی نوێژگەر (رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْـــد) لە پاش هەستانەوە لە كڕنوش بۆ ئیمام و مەئموم و تاك ، ئەمە سوننەتە ، هەروەها لەوانە : دانانی هەردوو دەست بە بڵاوكردنەوەی پەنجەكان لەسەر هەردوو ئەژنۆ لە كاتی كڕنوشدا .

*** وانەی یازدەیەم : هەڵوەشێنەرەوەكانی نوێژ** (مُبطلات الصلاة) :

هەڵوەشێنەرەوەكانی نوێژ (٨) هەشتن كە ئەمانەن :

١ ـ قسەكردن بە ئەنقەست لەگەڵ بەئاگابوون و زانیندا ، بەڵام كەسی لە بیرچوو و نەزان ئەوا نوێژەكەیان بەوە هەڵناوەشێتەوە .

٢ ـ پێكەنین .

٣ ـ خواردن .

٤ ـ خواردنەوە .

٥ ـ دەركەوتنی عەورەت .

٦ ـ لادان و وەرچەرخانی زۆر لە رووی قیبلەدا .

٧ ـ دەست هێنان و بردنی زۆری یەكبەدوای یەك لە ناو نوێژدا .

٨ ـ دەستنوێژ شكان .

*** وانەی دوانزەیەم : مەرجەكانی دەستنوێژ** (شروط الوُضوء) :

مەرجەكانی دەستنوێژ (١٠) دە مەرجن كە ئەمانەن :

١ ـ موسڵمان بوون .

٢ ـ وە عاقڵ بوون .

٣ ـ وە تەمیزكردن و تێگەیشتن و جیاكردنەوەی شتەكان لە یەكتر .

٤ ـ وە هەبوونی نییەت .

٥ ـ وە لەگەڵدابوونی حوكمەكەی بەوەی كە نیازی پچڕانیی نەبێت تاوەكو پاك وخاوێنیەكەی تەواو بێت .

٦ ـ وە نەمان و كۆتایی هاتن و لێبوونەوە لە ئەوەی كە دەستنوێژ دەخوازێت .

٧ ـ وە خۆ پاك وخاوێنكردنەوە و تارات گرتن بە ئاو یان بە بەرد لە پێش دەستنوێژگرتن .

٨ ـ وە پاك وخاوێنی و حەلاڵێتی ئەو ئاوەی كە دەستنوێژی پێدەگیرێت .

٩ ـ وە لابردنی ئەوەی كە دەبێتە رێگر لە گەیشتنی ئاوی دەستنوێژگرتن بە پێست .

١٠ ـ وە رۆیشتنە ناو كاتی نوێژەوە بۆ ئەو كەسەی كە هەمیشە بێدەستنوێژە .

*** وانەی سیانزەیەم : فەرزەكانی دەستنوێژ** (فُروض الوُضوء) :

فەرزەكانی دەستنوێژ (٦) شەشن كە ئەمانەن :

١ ـ شۆردنی روومەت ، وە ئاوڕادانە ناو دەم و لووتیش بەشێكن لێی .

٢ ـ وە شۆردنی هەردوو دەست تاوەكو هەردوو ئانیشك (قورنێسك) .

٣ ـ وە دەست هێنان بە هەموو سەردا ، وە هەردوو گوێیش بەشێكن لە سەر .

٤ ـ وە شۆردنی هەردوو پێ لەگەڵ هەردوو قولەپێ (قاپەڕەقەی پێ) .

٥ ـ وە ریزبەندی (الترتیب) لە نێوان هەموو پایەكاندا .

www.ba8.org

٦ ـ پێكەوەبوون و بەدوای یەكتردا بوون (الْـــمُوَالاَة) : (كە بـريتيـیـە لـە شـۆردنی ئەندامـەكانی دەستنوێژ یەك بە دوای یەك بە بێ ئەوەی ناوبڕێكی درێژ بكەوێتە نێوەندیانەوە) .

وە سوننەتە شۆردنی روومەت و هەردوو دەست و هەردوو پێ (٣) سێ جـار دووبـارە بكرێتـەوە ، وە بە هەمان شێوەش ئاوڕادانە ناو دەم و ئاوڕادانە لووتیش ، وە ئەوەی كە فەرزە لەوەدا تەنها یـەك جارە ، بـەڵام دەسـتهێنان بەسـەر سـەردا ئـەوا سـوننەت نـیـە دووبـارە بكرێتـەوە هـەروەكو چـۆن فەرمووده صەحیحەكان بەڵگەن لەسەر ئەوە .

* **وانەی چواردەیەم** : **هەڵوەشێنەرەوەكانی دەستنوێژ** (مُبطلات الوُضوء) :

هەڵوەشێنەرەوەكانی دەستنوێژ (٦) شەشن كە ئەمانەن :

١ ـ ئەوەی كە لە هەردوو ڕێگای (پێش و پاشەوە) دێتە دەرەوە .

٢ ـ وە ئەو شتە خراپ و پیسەی كە لە جەستە دێتە دەرەوە .

٣ ـ وە نەمانی هەست و هۆش بە خەولـێكەوتن یان جگە لەوە .

٤ ـ وە دەست هێنان بە عەورەتدا پێشەوە بێت یان پاشەوە بە بـێ هەبوونی بەربەست .

٥ ـ وە خواردنی گۆشتی وشتر .

٦ ـ وە پاشگەزبوونەوە و هەڵگەڕانەوە لە ئیسلام ، خوا پەنای ئێمە و موسڵمانانیش بدات لەوە .

تێبینییەكی گرنگ :

شۆردنی مردوو : ڕاست ئەوەیە كە دەستنوێژ هەڵناوەشێنێتەوە ، ئەمەش وتەی زۆرینەی زانایانـە لەبەر نەبوونی بەڵگە لەسەر ئـەوە ، بـەڵام ئەگـەر دەسـتی مردووشـۆرەكە بـەر عـەورەتی مردووەكـە كەوت بە بێ بەربەست ئەوا دەستنوێژ گرتن پێویست دەبێت لەسەری .

وە پێویستە لەسەری كەوا دەستی بەر عەورەتی مردووەكە نەكەوێت ئیللا بە بەربەستەوە نەبێت

وە بەهەمان شێوە دەست بەركەوتنی ئافرەتیش دەستنوێژ هەڵناوەشێنێتەوە بە ڕەهـایی ـ جـا چ ئەو دەست بەركەوتنە بە ئارەزووەوە بێت یاخود بـە بـێ ئـارەزوو یەكسانە لـە ڕاسـترینی دوو وتـەی زانایانـدا ـ ئەگـەر هـیچ شـتێكی لــێنەیەتە دەرەوە ، چـونكە پێغەمبـەر (ﷺ) ماچـی هەنـدێك لـە خێزانەكانی كردووە و پاشان نوێژی كردووە و دەستنوێژیشی نەگرتووەتەوە .

وە فەرمایشتی خوای پاك و بێكەموكوڕی لە هەردوو ئایەتەكەی (النـــساء والـــــمائدة)دا : ﴿أَوْ

﴿لَٰمَسۡتُمُ ٱلنِّسَآءَ﴾ [النساء: ٤٣، والمائدة: ٦] ئەوا مەبەست پێی جووتبوونە لە ڕاسترینی دوو وتەی زانایاندا ، وە ئەوە وتەی (ابن عباس رضي الله عنهما) و کۆمەڵێك لە زانایانی پێشین و پاشینە ، والله ولـي التوفيق .

* وانەی پانزەیەم : خۆڕازاندنەوە بە ڕەوشتە شەرعیەکان بۆ هەموو موسڵمانێك :

خۆڕازاندنەوە بە ڕەوشتە شەرعیەکان بۆ هەموو موسڵمانێك ، وە لەوانە :

ڕاستگۆیی ، ئەمانەتپارێزی ، دەست و زمان و داوێن پاکی ، شەرم کردن ، ئازایەتی ، بەخشندەیی ، وەفاداری ، خۆبەدوورگرتن و خۆپاکڕاگرتن لە هەموو ئەوانەی کە خوا حەرام و قەدەغەی کردوون ، وە چاکبوون لەگەڵ دراوسێدا ، وە هاوکاری کردن و یارمەتیدانی کەسانی خاوەن پێداویستییەکان بە پێی توانا ، وە جگە لەوانەش لەو ڕەوشتانەی کە قورئان یان فەرموودە بەڵگەن لەسەر شەرعیەتبوونیان .

* وانەی شانزەیەم : خووگرتن بە ئاداب و ئاکار و خووە ئیسلامییەکان :

خووگرتن بە ئاداب و ئاکار و خووە ئیسلامییەکان ، وە لەوانە :

سەلام کردن ، ڕووخۆشی ، خواردن و خواردنەوە بە دەستی ڕاست ، وە ناوهێنانی خوا بە وتنی (بِسْمِ اللَّه) لە سەرەتای دەست پێکردن و سوپاس و شوکر کردنیشی بە وتنی (الْحَمْدُ لِلَّـه ...) لە کاتی لێبوونەوە و کۆتایی پێهێنانیدا ، وە سوپاس کردنی خوا بە وتنی (الْحَمْدُ لِلَّه) لە کاتی پژمیندا ، وە دوعاکردن بۆ ئەو کەسەی کە دەپژمێت ئەگەر سوپاسی خوای کرد ، وە سەردانکردنی نەخۆش ، وە شوێنکەوتنی جەنازە بۆ نوێژ لەسەرکردنی و ناشتنی ، وە ئاداب و ئاکارە شەرعییەکانی کاتی ڕۆیشتنە ناو مزگەوت یان ناوماڵەوە وە لە کاتی ڕۆیشتنە دەرەوەش لێیان ، وە لە کاتی سەفەریشدا ، وە لەگەڵ باوك و دایك و خزم و کەس و کار و دراوسێ و گەورە و بچووکیشدا ، وە پیرۆزبایی کردن بە لە دایك بوونی منداڵ ، وە دوعای بەرەکەت بەسەرداڕژان لە کاتی ژنهێنان یان شوکردندا ، وە سەرەخۆشی لێ کردن و دڵنەوایی کردن لە کاتی کارەسات و ناهەمواری و موسیبەتدا ، وە جگە لەوانەش لە ئاکار و ئادابە ئیسلامییەکان لە کاتی لەبەرکردن و داماڵینی پۆشاك و لەپێکردنی پێڵاو .

*** وانەی حەڤدەیەم : بەئاگابوون و بەئاگاهێنانەوە لە شیرك و جۆرەكانی تاوانەكان :**

بەئاگابوون و بەئاگاهێنانەوە لە شیرك و جۆرەكانی تاوانەكان ، وە لەوانە :

١ ـ شەریك بۆ خوا دانان .

٢ ـ وە سیحر و جادوو كردن .

٣ ـ وە كوشتنی ئەو كەسەی كە خوا كوشتنیی حەرام و قەدەغە كردووە ئیللا بە حەق نەبێت .

٤ ـ وە خواردنی ماڵی یەتیم .

٥ ـ وە خواردنی ریـبـا و سوو .

٦ ـ وە پشـتـهەڵـكـردن لەبـەرەی جـەنـگ لە ڕۆژی پێشڕەوی كـردنـدا .

٧ ـ وە تاوانباركردن و توهمەتباركردنی ئافرەتانی داوێن پاكی بێئاگای ئیماندار بە بەدڕەوشتی .

* وە لـەوانە : ئەزیت و ئەشكەنجەدانی باوك و دایك ، وە پچڕاندنی پەیوەندی خزمایەتی ، وە شایەتیدانی ناڕەوا و ناڕاست و بێبنەوا ، وە سوێندنی درۆ ، وە ئەزیتدانی دراوسێ ، وە زوڵم و ستەم كردن لە خەڵك لە : خوێن و سامان و ناموسیاندا ، وە خواردنـەوەی شـتـە سەرخۆشـكـەر و بێهۆشـكـەرەكان ، وە قومـار كـردن ، وە غـەیبـەت كـردن ، وە فاتوفیـت كـردن و قـسەهێنان و قـسەبردن ، وە جگـە لەوانـەش لەوانـەی كـە خـوا یـان پێغەمبەرەكـەی (ﷺ) نـەهیان لـێكردووە .

*** وانەی هەژدەیەم : ئامادەكردنی مردوو و نوێژ لەسەر كردن و ناشتنی :**

ئەوەیە ووردەكاریەكانی :

*** ئامادەكردنی مردوو :**

یەكـەم : شەرع دەخوازێت ئەو كەسەی كە لە حاڵەتی سەرەمەرگدایە تەلقین بكرێت بە (لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّه) [واتە : بە بیریدا بهێنرێتەوە و بخرێتە سەر زمانی] ئەمـەش لەبـەر فەرمایـشتی پێغەمبـەر (ﷺ) : ((لَقِّنُوا مَوْتَاكُمْ : لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّه))[٦].

واتە : (لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّه) بە بیری ئەوانەتان بهێننەوە كـە لـە حاڵـەتی سـەرەمەرگدان و بیخەنـە سـەر

[٦] رواه مسلم في صحيحه .

زمانیان و بەمە تەلقینیان بكەن .

وە مەبەسـت بە (الــمَوْتَــى) لەم فەرمووده‌یـەدا : ئەوانەن كـە لـە حاڵەتی سەرەمەرگدان كە ئەوانەن وا نیشانەكانی مردنیان بەسەردا دەركەوتووە .

دووەم : ئەگەر دڵنیابوون لـە مردنـی ئـەوا هـەردوو چـاوی دادەخرێـت و هـەردوو چـەناكەی تونـد دەكرێت و دەدرێنەیــەك لەبەر هاتنی سوننەت بەمە .

سێیەم : پێویست و واجبە مردووی موسـڵمان بـشۆردرێت ، ئـیللا مەگـەر شـەهیدی جـەنگ بێـت چونكە ئەمە ناشۆردرێت ، وە نوێژیشی لەسەر ناكرێت ، بەڵكو هەر لە نێو جلەكانی خۆیدا دەنێـژرێت ، چونكە پێغەمبەر (ﷺ) كوژراوەكانی ئوحدی نەشۆرد و نوێژیشی لەسەر نـەكردن .

چوارەم : چۆنیێتی شۆردنی مردوو :

عەورەتی دادەپۆشرێت و ئەنجا بەرز دەكرێتەوە ، وە بە نەرمی و لەسـەرخۆ سـكی دەگوشـرێت ، ئەنجا مردووشۆرەكە پارچـە پەڕۆیـەك یـان هاوشـێوەی ئـەوە لـە دەسـتی دەپێـچێت و بـەوە پـاك و خاوێنی دەكاتەوە ، ئەنجا دەستنوێژی بۆ دەگیرێت وەكـو دەسـتنوێژی نوێـژ ، ئـەنجا سـەر و ریـشی دەشۆرێت بە ئاو و سیدر یان بە هاوشێوەی سیدر ، ئەنجا لای ڕاستی دەشۆرێت ، ئەنجا لای چەپی ، ئەنجا بۆ جاری دووەم و سێیەم بەو شێوەیە دەیشۆرێت ، لـە هـەموو جارێكیـشدا دەسـت دەهێنێـت بەسەر سكیدا ، وە ئەگەر شتێكی لـێوە دەرچوو ئەوا دەیشۆرێت و ئەو شـوێنەش بـە لۆكـە یـان بـە هاوشێوەی لۆكە دەبەستێت ، وە ئەگەر نەیگرتەوە ئەوا بە قوڕی گەرم یان بە كەرەستە پزیـشكیـیە نوێیەكانی وەكو لەزگە و هاوشێوەكانی .

وە دووبارە دەستنوێژی بۆ دەگرێتەوە ، وە ئەگەر بە سـێ جـار شـۆردن خـاوێن نـەبووەوە ئـەوا زیاتری دەكات بۆ پێنج یان حەوت جار ، ئەنجا بە پۆشاكێك وشكی دەكاتەوە ، وە بۆن دەخاتە نێـو بنـباڵ و شوێنەكانی سوجدە بردنیەوە ، وە ئەگەر هەمووی بۆنخۆش بكات ئەوا باشە ، وە كفنەكانی بە بخور بۆنخۆش دەكات ، وە ئەگەر سمێڵ و نینۆكەكانی درێژبوون ئەوا لێیان دەگرێـت ، وە ئەگـەر وازیشی هێنا لێیان ئەوا هیچی تێدا نییە ، وە قژی شانە ناكات و بەری ناتاشـێت و خەتەنـەی ناكـات چونكە بەڵگە نەهاتووە لەسەر ئەوانە ، وە ئافرەت قژی دەكرێت بە سێ پەلك و لـە پـشتی سـەریەوە شۆڕدەكرێتەوە .

پێنجەم : كفن كردنی مردوو :

باشتر وایە پیاو بە سێ پۆشاكی سپی كفن بكرێت كە كراس و سەروێنی تێدا نەبێت هەروەكو چۆن ئەمە كرا بۆ پێغەمبەر (ﷺ) ، دەخرێتە ناویەوە و پێی دەپێچرێتەوە ، وە ئەگەر كفنیش بكرێت بە كراس و عەورەت پۆش (ئیزار) و شاكفن ئەوا هیچی تێدا نییە .

وە ئافرەت لە پێنج پۆشاكدا كفن دەكرێت : لە كراسێك و سەرپۆشێك و عەورەت پۆشێك و دوو شاكفندا .

وە ئەوەی كە واجب و پێویستە لە حەقی هەمووانیدا تەنها یەك پۆشاكە كە هەموو مردووەكە بپۆشێت ، بەڵام ئەگەر مردووەكە لە ئیحرامدا بوو ئەوا بە ئاو و سیدر دەشۆردرێت ، وە كفن دەكرێت بە عەورەت پۆش (ئیزار) و شان و سك پۆشەكەی (ریدائەكەی)دا یان بە جگە لەو دووانە ، وە سەر و روومەتی داناپۆشرێت و بۆنخۆش ناكرێت چونكە لە ڕۆژی قیامەتدا زیندوو دەكرێتەوە و (لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ ..) دەڵێت ، هەروەكو چۆن فەرموودەی صەحیح بەمە هاتووە لە پێغەمبەری خواوە (ﷺ) ، وە ئەگەر ئەو كەسەی وا لە ئیحرامدایە و مردووە ئافرەت بوو ئەوا كفن دەكرێت وەكو جگە لەو بەڵام بۆنخۆش ناكرێت و روومەتی بە نیقاب و هەردوو دەستیشی بە دەستكێش داناپۆشرێت بەڵكو روومەت و هەردوو دەستی دەپۆشرێت بە ئەو كفنەی كە تێیدا كفن كراوە ، بەو شێوازەی كە لە پێشەوە روونمان كردەوە چۆن ئافرەت كفن دەكرێت .

وە منداڵی كوڕ لە نێو یەك تا سێ پۆشاكدا كفن دەكرێت ، وە منداڵی كچ لە نێو كراسێك و دوو شاكفندا كفن دەكرێت .

شەشەم : شایستەترین كەس بە شۆردن و نوێژ لەسەر كردن و ناشتنی مردوو ئەو كەسەیە كە خۆی وەصێتی كردووە بۆی ئەنجام بدات ، پاشان باوك ئەنجا باپیرە ، ئەنجا نزیكتر و نزیكتر لە پشتەكانی لە حەقی پیاودا .

وە لە پێشترین كەسیش بۆ شۆردنی ئافرەت : ئەو كەسەیە كە خۆی وەصێتی كردووە بۆی ئەنجام بدات ، پاشان دایك ئەنجا داپیرە ، ئەنجا نزیكتر و نزیكتر لە ئافرەتە خزم و دۆستەكانی .

وە ژن و مێرد دەتوانن یەكێكیان ئەوی تریان بشۆرێت چونكە (أبو بكر الصديق رضي الله عنه) خێزانەكەی شۆردی ، وە هەروەها (عَلي رضي الله عنه) خۆی (فاطمة)ی خێزانی (رضي الله عنها) شۆرد .

حەوتەم : چۆنێتی نوێژ كردنی مردوو :

چوار (اللَّهُ أَكْبَر) دەكات :

١ ــ لە پاش یەكەمیان سورەتی فاتیحە دەخوێنێت ، وە ئەگەر لەگەڵ ئەوەشدا سورەتێكی كورت یان ئایەتێك یان دوو ئایەت بخوێنێت ئەوا باشە ، لەبەر ئەو فەرموودە صەحیحەی كە لەو بارەیەوە لە (ابن عباس)ەوە (رضي الله عنهما) هاتووە .

٢ ــ پاشان (اللَّــهُ أَكْبَــر)ی دووەم دەكات و سەڵاوات دەدات لەسەر پێغەمبەر (ﷺ) وەكو سەڵاواتدانی ناو شایەتومان (تەحیات) .

٣ ــ پاشان (اللَّهُ أَكْبَر)ی سێیەم دەكات و دەڵێت : ((اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِحَيِّنَا وَمَيِّتِنَا ، وَشَاهِدِنَا وَغَائِبِنَا ، وَصَغِيرِنَا وَكَبِيرِنَا ، وَذَكَرِنَا وَأُنْثَانَا ، اللَّهُمَّ مَنْ أَحْيَيْتَهُ مِنَّا فَأَحْيِهِ عَلَى الإِسْلاَمِ وَمَنْ تَوَفَّيْتَهُ مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَلَى الإِيـمَانِ ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ وَارْحَمْهُ ، وَعَافِهِ وَاعْفُ عَنْهُ ، وَأَكْرِمْ نُزُلَهُ ، وَوَسِّعْ مُدْخَلَهُ ، وَاغْسِلْهُ بِالْمَاءِ وَالثَّلْجِ وَالْبَرَدِ ، وَنَقِّهِ مِنَ الذُّنُوبِ وَالْخَطَايَا كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ ، وَأَبْدِلْهُ دَاراً خَيْراً مِنْ دَارِهِ ، وَأَهْلاً خَيْراً مِنْ أَهْلِهِ ، وَزَوْجَاً خَيْراً مِنْ زَوْجِهِ ، وَأَدْخِلْهُ الْجَنَّةَ ، وَأَعِذْهُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَمِنْ عَذَابِ النَّارِ ، وَافْسَحْ لَهُ فِي قَبْرِهِ ، وَنَوِّرْ لَهُ فِيهِ ، اللَّهُمَّ لاَ تَحْرِمْنَا أَجْرَهُ وَلاَ تُضِلَّنَا بَعْدَهُ)) .

٤ ــ پاشان (اللَّهُ أَكْبَر)ی چوارەم دەكات و ئەنجا یەك سەلام دەداتەوە بە لای ڕاستیدا .

وە سوننەتە لەگەڵ هەموو (اللَّهُ أَكْبَر)ێكدا هەردوو دەستی بەرز بكاتەوە .

وە ئەگەر مردووەكە ئافرەت بوو ئەوا دەوترێت : ((اللَّهُمَّ اغْفِـرْ لَهَـا ...)) هتد ، وە ئەگەر جەنازەكان دووان بوون ئەوا دەوترێت : ((اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُمَا ...)) هتد ، وە بە كۆ ئەگەر زیاتر بوون لە دووان و دەڵێت : ((اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُمْ ...)) هتد .

وە ئەگەر منداڵ بوو ئەوا لە بری دوعای داوای لێخۆشبوون بۆی دەوترێت : ((اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ فَرَطَاً وَذُخْرَاً لِوَالِدَيْهِ ، وَشَفِيْعَاً مُجَابَاً ، اللَّهُمَّ ثَقِّلْ بِهِ مَوَازِيْنَهُمَا ، وَأَعْظِمْ بِهِ أُجُوْرَهُمَا ، وَأَلْحِقْهُ بِصَالِحِ سَلَفِ الْمُؤْمِنِينَ ، وَاجْعَلْهُ فِي كَفَالَةِ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ ، وَقِـهِ بِرَحْمَتِكَ عَذَابَ الْجَحِيْمِ)) .

* وە سوننەتە كەوا ئیمام لە ئاستی سەری پیاوەوە و لە ئاستی ناوەڕاستی ئافرەتەوە بوەستێت ، وە ئەگەر چەند جەنازەیەك كۆبوونەوە ئەوا جەنازەی پیاو لە پێشی ئیمامەوە دەبێت ، وە ئافرەتیش لە پێشی قیبلەوە دەبێت .

وە ئەگەر منداڵیان لەگەڵدا بوو ئەوا منداڵی كوڕ پێش دەخرێت بەسەر ئافرەتدا ، ئەنجا ئافرەت ئەنجا منداڵی كچ ، وە دەبێت سەری منداڵی كوڕ لە ئاست سەری پیاوەوە بێت ، وە ناوەڕاستی ئافرەتیش لە ئاست سەری پیاوەوە بێت ، وە بە هەمان شێوە سەری منداڵی كچ لە ئاست سەری ئافرەتەوە دەبێت ، وە دەبێت ناوەڕاستی منداڵی كچیش لە ئاست سەری پیاوەوە بێت ، وە نوێژگەران هەموویان لە پشتی ئیمامەوە دەبن ئیللا مەگەر یەكێك لە پشتی ئیمامەوە شوێنی دەستنەكەوێت ئەوا ئەوە لای ڕاستیەوە دەوەستێت .

هەشتەم : چۆنێتی ناشتنی مردوو :

شەرعی وایە كە قەبر قوڵ بێت تاوەكو ئاست ناوەڕاستی پیاو ، وە ئەلحەدەكە بە لای قیبلەدا بكەنرێت ، وە مردووەكە بە لای ڕاستیدا بخرێتە ناو ئەلحەدەكەوە ، وە گرێكانی كفنەكە بكرێنەوە و دەرنەكرێن بەڵكو وازیان لێبهێنرێت ، وە ڕوومەتی دەرنەخرێت چ مردووەكە پیاو بێت یاخود ئافرەت یەكسانە ، ئەنجا خشتەكان بخرێنە سەری و قوڕی لێبدرێت بۆ ئەوەی جێگیر ببێت و لە خۆڵ بیپارێزێت ، وە ئەگەر بە ئاسانی قوڕ دەستنەكەوت ئەوا بە هەر شتێكی تر جگە لە قوڕ وەكو پلێت یان بەرد یان تەختە كە بیپارێزێت لە خۆڵ ، پاشان خۆڵی بەسەردا دەكرێت ، وە سوننەتە لە كاتی ناشتنیدا بوترێت : ((بِسْمِ اللَّهِ وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ)) ، وە قەبرەكە بە ئەندازەی بستێك بەرز دەكرێتەوە ، وە ئەگەر كرا وردە بەردی لەسەر دابنرێت و ئاوپژێن بكرێت .

وە شەرعیە بۆ ئەوانەی كە شوێنی جەنازەكە كەوتوون لای قەبرەكەدا بوەستن و دوعا بۆ مردووەكە بكەن چونكە پێغەمبەر (ﷺ) ئەگەر لە ناشتنی مردوو ببوایەتەوە ئەوا لەسەری ڕادەوەستاو و دەیفەرموو : ((اسْتَغْفِرُوا لأَخِيكُمْ وَسَلُوا لَهُ التَّثْبِيتَ فَإِنَّهُ الآنَ يُسْأَلُ)) .

واتە : داوای لێخۆشبوون و دامەزران بكەن بۆ براكەتان چونكە ئێستا پرسیاری لێدەكرێت .

نۆیەم : وە شەرعیە بۆ ئەو كەسەی كە نوێژی لەسەر نەكردووە لە پاش ناشتنی نوێژی لەسەر بكات ، چونكە پێغەمبەر (ﷺ) ئەوەی كردووە ، بە مەرجێك ئەوە لە ماوەی مانگێك یان كەمتردا بێت ، وە ئەگەر ماوەكە لە ئەوەندە زیاتر بوو ئەوا شەرعی نیە نوێژ لەسەر قەبر بكرێت ، چونكە لە پێغەمبەرەوە (ﷺ) نەگوێزراوەتەوە كەوا لە پاش تێپەڕبوونی مانگێك لە ناشتنی مردوو نوێژی لەسەر قەبر كردبێت .

دەیەم : دروست نیيه بۆ خێزانی مردوو خواردن دروست بكەن بۆ خەڵك ، لەبەر فەرمایشتی صەحابی گەورە و ڕێزدار (جَرِيرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْبَجَلِيِّ ﷺ) : ((كُنَّا نَعُدُّ الاِجْتِمَاعَ إِلَى أَهْلِ الْمَيِّتِ وَصَنِيعَةَ الطَّعَامِ بَعْدَ دَفْنِهِ مِنَ النِّيَاحَةِ))(٧).

واتە : ئێمەی صەحابەكانی پێغەمبەر (ﷺ) كۆبوونەوەی دەوری خاوەن مردوو و دروست كردنی خواردنی پاش ناشتنیمان بە شیوەن دەژمارد .

بەڵام دروست كردنی خواردن بۆ خێزانی مردووەكە یان بۆ میوانەكانیان ئەوا هیچی تێدا نییە ، وە شەرعییە بۆ خزم و كەسە نزیك و دراوسێكانی مردووەكە خواردن دروست بكەن بۆ خێزانەكەی چونكە پێغەمبەر (ﷺ) كاتێك كە لە شامەوە هەواڵی مردنی (جَعْفَرُ بْنُ أَبِي طَالِب ﷺ) پێدرا فەرمانی كرد بە كەس و كارەكەی كەوا خواردن دروست بكەن بۆ خێزانەكەی (جَعْفَر) و فەرمووی : ((إِنَّهُ أَتَاهُمْ مَا يَشْغَلُهُمْ)) واتە : ئەوان كارێكیان بەسەردا هاتووە سەرقاڵی كردوون .

وە هیچی تێدا نییە كەوا خێزانی مردووەكە دراوسێكانیان یان جگە لە ئەوان دەعوەت بكەن بۆ خواردن لە ئەو خواردنەی كە بە دیاری بۆیان هێنراوە ، وە ئەوەش كاتێكی سنوور بۆ دیاری كراوی نییە ئەوەندەی كە ئێمە لە شەرع بزانین .

یازدەیەم : دروست نییە بۆ ئافرەت زیاتر لە سێ ڕۆژ تەعزێباری بكات بۆ مردوو تەنها بۆ مێردەكەی نەبێت ، ئەو كاتە واجب و پێویستە لەسەری چوار مانگ و دە ڕۆژ تەعزێباری بۆ بكات ، ئیللا مەگەر حەمل و سكی هەبێت ئەوا ئەو كاتە تاوەكو دانانی حەملەكەیەتی ، لەبەر سەلمێنراوێتی فەرموودەی صەحیح لە پێغەمبەرەوە (ﷺ) بەوە .

بەڵام پیاو ئەوا بۆی دروست نییە تەعزێباری بكات بۆ هیچ كەسێك لە خزم و كەس و كاری و جگە لە ئەوانیش .

دوازدەیەم : شەرعییە بۆ پیاوان بەیناوبەین و ناوبەناو سەردانی گۆڕستان بكەن بە مەبەستی دوعاكردن بۆیان و داوای ڕەحم پێكردنیان و وەبیر هاتنەوەی مردن و پاش مردن لەبەر فەرمایشتی پێغەمبەر (ﷺ) : ((زُورُوا الْقُبُورَ فَإِنَّهَا تُذَكِّرُكُمُ الآخِرَةَ))(٨).

---

(٧) رواه الإمام أحمد بسند حسن .

(٨) خرَّجه الإمام مسلم في صحيحه .

www.ba8.org

واته : سەردانی گۆڕستان بكەن چونكە قیامەت و دواڕۆژتان وەبیردێنێتەوە .

وە پێغەمبەر (ﷺ) صەحابەكانیی فێردەكرد كەوا ئەگەر سەردانی گۆڕستانیان كرد بڵێن : ((السَّلاَمُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ ، وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَلاَحِقُونَ ، نَسْأَلُ اللَّهَ لَنَا وَلَكُمْ الْعَافِيَةَ ، يَرْحَمُ اللَّهُ الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنَّا وَالْمُسْتَأْخِرِينَ)) .

بەڵام ئافرەتان بۆیان نیيە سەردانی گۆڕستان بكەن چونكە پێغەمبەر (ﷺ) نەفرەت و لەعنەتی كردووە لەو ئافرەتانەی كە سەردانی گۆڕستان دەكەن ، وە لەبەر ئەوەی مەترسی دەكرێت بە هۆی ئەو سەردانكردنیانەوە بۆ گۆڕستان تووشی فیتنە و كەمخۆڕاگرتن ببن ، هەروەها دروستیش نیيە بۆیان شوێنی جەنازە بكەون بۆ گۆڕستان چونكە پێغەمبەر (ﷺ) ڕێگری لێكردوون لەوە ، بەڵام نوێژكردن لەسەر مردوو لە نێو مزگەوتدا یان لە نێو نوێژگەدا (الـمُـصلَّى) ئەوا ئەمە شەرعیيە بۆ پیاوان و ئافرەتانیش هەموویان .

ئەمە كۆتایی ئەوەیە كە توانرا كۆبكرێتەوە .

وَصَلَّى اللَّهُ وَسَلَّمَ عَلَى نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ وَآلِـهِ وَصَحْبِهِ

***

الإمام ابن باز فـــي سطور[1]

* هو الإمام الــحَبْر الــمُجدِّد ، شيخ الإسلام ومُفتـــي الأنام ، العلامَّة الشيخ عبدالعزيز بن عبد الله بن باز رحمه الله.

* ولد الشيخ فـــي مدينة الرياض بتاريخ : (٢ / ١٢ / ١٣٣٠) هـــ .

* كان الشيخ ابن باز إماماً ربانيًّا حيثُ كان عالـــماً عاملاً بعلمه ومُعلماً لغيره وداعياً إلـــى الله على بصيرة ، وكان له حظ وافر من وصفي "الربانـــي والإمام" الـــمذكورين فـــي قولـــه تعالـــــى : ﴿وَلَٰكِن كُونُواْ رَبَّٰنِيِّـۧنَ بِمَا كُنتُمۡ تُعَلِّمُونَ ٱلۡكِتَٰبَ وَبِمَا كُنتُمۡ تَدۡرُسُونَ ٧٩﴾ [آل عمـــران] ، وقوله تعالـــــى : ﴿وَجَعَلۡنَا مِنۡهُمۡ أَئِمَّةٗ يَهۡدُونَ بِأَمۡرِنَا لَمَّا صَبَرُواْۖ وَكَانُواْ بِـَٔايَٰتِنَا يُوقِنُونَ ٢٤﴾ [السجدة] .

* وكان الشيخ ابن باز رحمه الله "**رَجُلَ عامَّةٍ**" وهذه منقبة عند أئمة السلف الصالـــح كما جاء في كتـــب التـــراجم والتاريخ ، وكان "**أُمَّةً فـــي رَجُلٍ**" :

والنَّاسُ أَلْفٌ مِنْهُم كَوَاحِدٍ — وواحِدٌ كالأَلْفِ إِنْ أَمْرٌ عَنَا

* توفـــي الشيخ بتاريخ (٢٧ / ١ / ١٤٢٠) هـــ رحمه الله رحمةً واسعة وأدخله الفردوس الأعلى .

* كان وفاة الشيخ ابن باز رحمه الله خسارة كبيرة للعالَم أجمع ومصيبة عظيمة على الـــمسلمين عموماً ، وبوفاة الشيخ تبين للناس مصداق قول بعض أهل العلم قديـــماً عندما قالوا : (**موتُ العالِمِ موتُ العالَمِ**) .

*** من دُرَرِ كلام الشيخ ابن بـاز رحمه الله** :

قال الشيخ ابن باز رحمه الله : (**مَنْ نَذَرَ نَفْسَهُ لِخدمة دينهِ عاش مُتعباً ، ولكن سيعيشُ كبيراً ، وسيـــموتُ كبيراً ، وسيُبعثُ كبيراً ، والـــحياةُ فـــي سبيل الله أصعبُ من الـــموتِ فـــي سبيل الله**) .

الْحَمْدُ للهِ الذِّي وَفَّقَنِي لِتَرْجَمَة
هَذِهِ الرِّسَالَةِ الصَّغِيْرَةِ الْحَجْمِ الْعَظِيْمَةِ النَّفْعِ وَالْفَائدَة
(لَقَدْ بَدَأْتُ بِتَرْجَمَتِهَا وانْتَهَيْتُ مِنْهَا فِي مَكَّةَ الْمُكَرَّمَة
بِدَاخِلِ جَامعِ الشَّيْخ عَبْدِالعَزيْزِ بن بَاز رَحِمَهُ اللَّهُ
أَثْنَاءَ مَوْسِمِ حَجِّ عَامِ ١٤٣٣ مِنَ الْهِجْرَةِ النَّبَوِيْة)

[1] اقرأ : (**الشيخ عبدالعزيز ابن باز .. نـــموذجٌ من الرعيل الأول**) للشيخ عبدالـــمحسن العبَّاد حفظه الله .
و (**الإمام ابن باز .. دروسٌ ومواقِفٌ وعِبَر**) للشيخ عبدالعزيز السدحـــان حفظه الله .

www.ba8.org

مَكَّةَ الْمُكَرَّمَة / الْعَزِيْزِيَة / جَامِعِ الشَّيْخ عَبْدِالعَزِيْزِ بْنِ بَاز رَحِمَهُ اللَّهُ
بَعْدَ صَلاةِ الْعِشَاء / ٢٢ / ذُو الْحِجَّة / ١٤٣٣ هـ
اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي الاتْيَانَ إِلَى الْحَجِّ وَالْعُمَرَةَ مَرَّاتٍ عَدِيْدَة
وَارْزُقْنِي الإِقَامَةَ فِي مَكَّةَ الْمُكَرَّمَة وَالْمَدِيْنَةِ النَّبَوِيْة
ــ قُولُوا : آمِيْن ــ

أبو فردوس الكردي العراقي

ماڵپەڕی بەهەشت
www.ba8.org